

Ambassade van het
Koninkrijk der Nederlanden

San José, Costa Rica
Maart, 2006

Sectorstudie Toerisme en Constructiesector Panama Focus op residentieel toerisme

1. Inleiding	3
2. Panama als markt voor buitenlandse investeringen	3
3. De Toerismesector	4
3.1 REDENEN OM TE INVESTEREN IN DE TOERISECTOR IN PANAMA:	4
3.2 INLEIDING.....	4
3.3 FISCALE VOORDELEN VOOR INVESTERINGEN IN DE TOERISECTOR.....	5
3.4 INSCHRIJVING IPAT	7
3.5 RESIDENTIEEL TOERISME.....	7
3.6 HOTELS EN RESTAURANTS:.....	8
3.7 OVERIGE MOGELIJKHEDEN BINNEN DE TOURISECTOR	9
4. De Constructiesector	9
4.1 REDENEN OM TE INVESTEREN IN DE CONSTRUCTIESECTOR.....	9
4.2 INLEIDING.....	9
4.3 OPRICHTEN BEDRIJF CONSTRUCTIESECTOR.....	10
4.4 RELEVANTE WETGEVING VOOR DE CONSTRUCTIESECTOR	11
4.5 STEDELIJKE GEBIEDEN VAN PANAMA	11
4.6 CASCO ANTIGUO	12
4.7 INVESTERINGSMOGLIJKHEDEN IN LANDELIJKE GEBIEDEN VAN PANAMA	12
5. Regelgeving omtrent het kopen van onroerende zaak in Panama	13
5.1 DE KOOP VAN GEREGISTREERD EIGENDOM	13
5.2 HET VERKRIJGEN VAN EEN RECHT OP PUBLIEK BEZIT OF EIGENDOM VAN DE STAAT	13
5.3 DE EILANDWET	14
6. Financieringsmogelijkheden voor de koop van onroerende zaak	15
7. Het pensioadoprogramma van Panama	17
7.1 FISCALE VOORDELEN VAN HET PENSIONADO-PROGRAMMA.....	17
7.2 HET AANVRAGEN VAN EEN VISA.....	17
Bijlage I	19
Bijlage II	20
Bijlage III	21
Bijlage IV	22

1. INLEIDING

Panama is in Nederland met name bekend van het Panamakanaal. De investeringsmogelijkheden die het land te bieden heeft zijn niet erg bekend. Panama is een prachtig land met vele toeristische attracties. De laatste jaren heeft de Panamese overheid een beleid opgesteld om de Panamese toeristische attracties te promoten in het buitenland en heeft fiscale voordelen voor investeringen in de toerisme en bouwsector ontwikkeld. Daarnaast is er speciale wetgeving ontwikkeld (het zogenaamde pensionado programma) waardoor het fiscaal aantrekkelijk is voor gepensioneerden om zich in Panama te vestigen. De laatste jaren ziet men dan ook dat vele buitenlanders zich in Panama hebben gevestigd en het aantal toeristen dat het land heeft bezocht sterk is toegenomen. Mede hierdoor zijn de toerismesector en de constructiesector (met name residentiele projecten) sterk groeiende sectoren.

Dit document behandelt de groei van de constructie en toerismesector en de mogelijkheden voor Nederlandse investeringen in de beide sectoren, hierbij wordt de focus op residentieel toerisme gelegd. Dit document is enerzijds bedoeld om informatie te verstrekken aan Nederlanders (al dan niet gepensioneerd) die zich willen vestigen in Panama. Men kan in dit document informatie vinden over interessante gebieden, de voordelen die het pensionado-programma bieden en hoe men een visa voor gepensioneerden aan kan vragen. Daarnaast is dit document bedoeld om inzicht te geven in de investeringsmogelijkheden die er liggen voor Nederlandse bedrijven in Panama, in dit geval in de constructie en toerismesector. In hoofdstuk 2 vindt u meer informatie over Panama als markt voor buitenlands investeerders. In hoofdstuk 3 vindt u meer informatie over de toerismesector in Panama. In hoofdstuk 4 vindt u meer informatie over de constructiesector in Panama. In hoofdstuk 4 vindt u meer informatie over het pensionado-programma in Panama. In hoofdstuk 5 vindt u meer regelgeving omtrent het kopen van onroerende zaak. Onroerende zaak is de officiële benaming voor wat voorheen onroerend goed werd genoemd. In hoofdstuk 6 vindt u meer informatie over de financieringsmogelijkheden voor de aankoop van onroerende zaak. In hoofdstuk 7 vindt u meer informatie over de inhoud van het pensionado-programma. Dit laatste hoofdstuk is interessant voor Nederlanders die zich in Panama willen vestigen, maar ook voor bedrijven die willen investeren in dit segment van de toerisme en constructiesector.

Voor meer algemene handelsinformatie over Panama kunt u de tevens de handelswijzer Panama raadplegen. Deze is te vinden op de website van de Nederlandse ambassade te Costa Rica: www.nethemb.or.cr

2. PANAMA ALS MARKT VOOR BUITENLANDSE INVESTERINGEN

Panama zelf is een kleine markt, Panama had in 2005 3,228,186 inwoners. Het grootste aantal inwoners woont in de provincies Panamá en Colón. De officiële taal is Spaans, alhoewel een groot aantal mensen in het bedrijfsleven en de overheid ook Engels spreekt.

Panama heeft echter een goede geografische positie als brug tussen Midden-Amerika en Zuid-Amerika. Sinds 1904 is het kanaal van Panama een belangrijke attractie en zorgt ervoor dat Panama meer en meer een distributieland wordt voor goederen vanuit met name Azië, de VS en Europa naar de rest van Latijns Amerika.

Panama heeft een aantal aantrekkelijke voordelen voor buitenlandse investeerders:

- Panama is het distributiecentrum van de regio

- Internationaal Bank Centrum (meer dan 70 banken)
- Panama is een veilig land in vergelijking met andere landen in de regio
- Panama is een populaire bestemming voor gepensioneerden
- Panama heeft de grootste vrijhandelszone van het westelijk halfrond
- Het gebruik van de dollar
- De aanwezigheid van in het kanaal aangelegde glasvezelkabels waardoor bedrijven over hypermoderne, in geen enkel land in de regio geëvenaarde, telecommunicatie en internetverbindingen beschikken

Panama kent verder een aantal (fiscaal) aantrekkelijke vestigingplaatsen voor bedrijven.

Panama kent acht vrijhandelszones. De vrijhandelszone van Colón (www.colonfreezone.com) is de grootste vrijhandelszone van het westelijk halfrond, en de tweede grootste in de wereld. De vrijhandelszone van Colón genereert jaarlijks voor meer dan 11 miljard aan export en re-export. De vrijhandelszone wordt bestuurd als een autonome overheidsinstantie. Binnen de vrijhandelszone van Colón is er sprake van vrijheid van goederen en een complete vrijstelling van de betaling van belastingen over import en re-export.

Op de plaats waar voorheen de Howardbasis was bestaat sinds 2004 een speciale economische zone: Panama Pacific Special Economic Area. Middels wet 41 van 2004 is er een zone gecreëerd waar speciale fiscale, wettelijke, douane, arbeids- en migratievoordelen gelden. Deze zone zal naar verwachting de rol van Panama als distributiecentrum van industriële goederen vergroten.

De Ciudad de Saber (www.cdspanama.org) is tot slot een kennisstad en een Internationaal Technologisch Park en richt zich op onderzoek en hoogwaardige technologie. Het is ontwikkeld om samenwerking tussen de universiteiten, onderzoekcentra, bedrijven en internationale organisaties te verbeteren.

De stabiliteit van investeringen wet (wet nummer 54 van 22 juli 1998) garandeert alle buitenlandse en nationale investeerders gelijke rechten op het gebied van investeringen en zakenpraktijken. Deze wet voorziet in een garantie dat alle belastingen, heffingen, gemeentelijke en arbeidswetten ongewijzigd blijven voor een bedrijf voor een periode van 10 jaar, ingaande op het moment van registratie van een bedrijf. Veel bedrijven in alle sectoren van de economie maken gebruik van deze wetgeving.

3. DE TOERISESECTOR

3.1 Redenen om te investeren in de toerismesector in Panama:

- Toerismesector in 2005 met 19.8 procent gegroeid
- Groei aantal toeristen 17.8 procent in 2005
- Veel fiscale voordelen voor investeringen
- Veel onontwikkelde toeristische gebieden

3.2 Inleiding

Panama heeft veel te bieden voor toeristen, zoals mooie stranden, een rijke biodiversiteit, koraalriffen, mooie architectuur en natuurlijk het Kanaal van Panama. Toeristen komen Panama binnen via drie kanalen; het internationale vliegveld Tocumen, via zee of via de grensovergang Costa Rica-Panama. Gedurende de laatste jaren is steeds meer de nadruk komen te liggen op de mogelijkheden die het

land heeft te bieden op het gebied van ecotoerisme. De flora en fauna van Panama zijn schitterend. Het westelijke kustgebied heeft door de regentijd een aparte flora die voornamelijk bestaat uit semi-tropische regenwouden. De bergketens in het binnenland hebben weer een geheel eigen vegetatie. De overheid heeft de afgelopen jaren geïnvesteerd in de verbetering van de toeristeninfrastructuur. De aanlegplaats voor cruiseschepen in Panama stad is gemoderniseerd en uitgebreid met winkels en restaurants. Op de causeway (de weg die een paar kleine eilanden dichtbij Panama stad met Panama stad verbindt) worden allerlei hotels, restaurants en havens ontwikkeld. Tevens worden er hotels en recreatieprojecten nabij het Kanaal ontwikkeld. Daarnaast is de treinverbinding tussen Panama-stad en de belastingvrije zone Colón gemoderniseerd en uitgebreid. Dit neemt niet weg dat er nog grote behoefte blijft bestaan aan het verbeteren van de toeristische infrastructuur.

Ondanks het feit dat Panama vele toeristische attracties kent, zijn er slechts enkelen reeds ontwikkeld. Er zijn nog veel potentieel aantrekkelijke gebieden voor toeristen die nog amper ontwikkeld zijn. Op het moment zijn er 1,398 toeristische attracties geregistreerd. 1,005 hiervan (71.9 procent) zijn natuurgebieden en 393 van deze toeristische attracties (28.1 procent) zijn culturele en historische attracties. Panama heeft een Tourism Development Master plan ontwikkeld voor de jaren 2007-2020 waarin aandacht wordt besteed aan de volgende ontwikkelingen:

- Decentralisatie van toeristische activiteiten, o.a. door middel van zogenaamde toeristische zones
- Goede verdeling van de inkomsten uit de toerisme over de bevolking
- Stimuleren van duurzaam ecotoerisme
- Divers aanbod toeristische attracties

Het aantal toeristen dat Panama bezocht in 2005 is met 17.8 procent toegenomen en de inkomsten uit de toerismesector zijn in 2005 met 19.8 procent toegenomen. Sinds 2002 zijn de inkomsten uit de toeristensector hoger dan de inkomsten uit de vrijhandelszone of de kanaalsector. De sector heeft een positieve invloed op andere economische activiteiten zoals de bouwsector, onroerende zaaksector en handel. De meeste toeristen die Panama bezoeken zijn Amerikanen (29 procent), Colombianen (19 procent), Mexicanen (5 procent), Costaricanen (4 procent) en Canadezen (3 procent).

3.3 Fiscale voordelen voor investeringen in de toerismesector

De Panamese overheid heeft verschillende (fiscale) voordelen ontwikkeld die investeringen in de toerismesector stimuleren:

1. Voordelen voor investeringen in alle toeristische accommodaties (hotels en hostels):

- Vrijstelling van importbelasting voor een periode van 20 jaar over materialen, boten, vervoermiddelen, en andere benodigdheden bedoeld uitsluitend voor de ontwikkeling van nieuwe projecten en de ontwikkeling van de sector.
- Vrijstelling van onroerende zaak belasting
- Vrijstelling van belasting over het geïnvesteerde kapitaal
- Vrijstelling van scheepvaart en luchtvaartbelasting
- Vrijstelling van inkomstenbelasting over renteopbrengsten over geïnvesteerd kapitaal in hotelinvesteringen
- Depreciatie van onroerende zaak van 10 procent per jaar, exclusief landwaarde.

2. Voordelen voor investeringen in historische gebieden van minder dan 100.000 dollar:

- Vrijstelling van inkomstenbelasting voor een periode van 5 jaar
- Vrijstelling van onroerende zaak belasting over grond voor een periode van 10 jaar, en een vrijstelling van onroerende zaak belasting over renoveringswerkzaamheden voor een periode van 30 jaar.
- Een eenmalige vrijstelling van importbelasting over alle geïmporteerde benodigdheden en materialen die worden gebruikt voor de bouw, verbouw en uitrusting van een project

3. Voordelen voor de bouw, renovatie en het opereren van congrescentra, themaparken, dierentuinen, ecotoerisme projecten, havens en toerismecentra:

- Vrijstelling van importbelasting over materialen en benodigdheden voor een periode van 3 jaar
- Vrijstelling van onroerende zaakbelasting voor een periode van 20 jaar
- Depreciatie van activa voor een periode van 10 jaar

Reisorganisaties verkrijgen een vrijstelling van importbelasting over de import van vervoermiddelen en reserveonderdelen. Collectieve vervoersmaatschappijen die opereren in de toerismesector zijn vrijgesteld van de betaling van importbelasting. Investerings in restaurants, discotheken en nachtclubs zijn tot slot vrijgesteld van importbelasting over materialen en benodigdheden die nodig zijn voor de ontwikkeling van hun zaak, mits deze benodigdheden niet in Panama in de gewenste hoeveelheden worden geproduceerd.

Toerismezones

Daarnaast zijn er door middel van wet acht speciale toerisme zones ontstaan waar de volgende fiscale voordelen gelden:

- Vrijstelling van importbelasting gedurende een periode van 20 jaar
- Vrijstelling van onroerende zaakbelasting gedurende een periode van 20 jaar
- Vrijstelling van inkomstenbelasting voor een periode van 15 jaar
- Vrijstelling van de betaling van inkomstenbelasting over renteopbrengsten van investeringen in toeristische activiteiten
- Vrijstelling van scheepvaart en luchthavenbelasting
- Men kan land in concessie krijgen van eilanden, land in handen van de staat en havengebieden

De toerismezones en de benodigdheden van de toerismesector zijn te vinden in bijlage IV.

Deze fiscale voordelen zijn in elk geval geldig tot 2015.

In de nieuwe eiland wet van januari 2006 wordt geregeld dat ook residentiële projecten binnen de speciale toerisme zones de (fiscale) voordelen van de toerismewetgeving wet nummer 8 uit 1994 zullen verkrijgen. Zie voor meer informatie over de eilandwet paragraaf 6.3

3.4 Inschrijving IPAT

Om in aanmerking te komen voor deze belastingvoordelen moet men geregistreerd zijn bij het Instituto Panameño de Turismo. (IPAT) Men kan zich als natuurlijk persoon of als bedrijf (juridisch persoon) laten inschrijven bij het IPAT. De volgende informatie is daarbij vereist:

- Naam, achternaam, nationaliteit en het paspoortnummer van de aanvrager (plus fotokopie)
- Woonplaats van de aanvrager
- Uitgebreide beschrijving van de toeristische activiteiten die de aanvrager of het bedrijf van de aanvrager wil gaan ontwikkelen. Als het gaat om een project waarbij meer dan 300,000 Balboa wordt geïnvesteerd moet bij de aanvraag de volgende documenten worden bijgesloten: haalbaarheidsstudies, en technische plannen en studies die voor het project vereist zijn
- Het totaal bedrag wat in het project geïnvesteerd wordt
- Het totaal aantal werknemers dat voor het project gaat werken
- Aanvullende informatie die desgevraagd nog aan het IPAT moet worden verstrekt.

Binnen een periode van 60 dagen zal het IPAT vervolgens besluiten wel of niet een vergunning te verlenen.

In de volgende drie paragrafen zal er aandacht worden besteed aan verschillende segmenten van de toerismesector. Er zal speciaal aandacht worden besteed aan residentieel toerisme en de hotel- en restaurantsector omdat dit snel groeiende sectoren zijn en hier investeringsmogelijkheden liggen.

3.5 Residentieel toerisme

Residentieel toerisme is sinds enkele jaren een belangrijk nieuw segment in de toerismesector.

In 2001 beseftte men de kansen die er lagen in Panama met betrekking tot residentieel toerisme in het algemeen en de komst van gepensioneerde Amerikanen en Europeanen in het bijzonder. Toeristische infrastructuur voor deze sector werd het eerste ontwikkeld in Boquete, in de bergen van Chiriqui. Dit bleek een groot succes en nu worden overal in het land residentiele projecten ontwikkeld. Andere geografische gebieden die aantrekkelijk zijn voor buitenlandse gepensioneerden zijn Panama stad, de stranden aan de Pacifische kust dicht bij Panama stad, en de eilanden van Bocas del Toro. De meeste investeringen in toerismeprojecten vinden plaats in de provincie van Panamá (65.5 procent), de provincie Chiriquí (11.1 procent) en in de provincie Bocas del Toro. (9.9 procent)

Sinds een aantal jaren geleden is er duidelijke groei van het aantal residentiele toeristen in Panama aanwezig.

Uit tabel 3.5.1 is af te leiden dat het aantal visa-aanvragen voor gepensioneerden enorm is gestegen van 2003 tot 2005. In deze jaren zijn de visa-aanvragen met 350 procent gestegen. Het aantal gevestigde gepensioneerden uit de VS stijgt het snelst en zij vormen ook veruit de grootste groep, namelijk 71 procent van het totaal aantal buitenlandse gepensioneerden in Panama. Er is enorm veel belangstelling voor het pensionado programma van Panama vanuit de VS volgens International Living. De zogenaamde 'babyboommarkt' is een vrij grote markt. De babyboommarkt in de VS bestaat uit 77 miljoen mensen (mensen geboren tussen 1946 en 1964) en 13.000 mensen per dag gaan met pensioen.

Consultancybedrijf IntraCorp SA heeft een studie verricht naar de economische impact van residentieel toerisme in Panama. Het aantal residentiele projecten dat tot 2018 gepland staan is

13,000. De toenemende groei van buitenlandse gepensioneerden in Panama zorgt voor vele investeringsmogelijkheden. Gepensioneerden besteden gemiddeld 250.000 US dollar om zich te vestigen in Panama. Zij besteden dit geld in een nieuw huis, auto, telefoons, verzekeringen, meubels en andere diensten die nodig zijn om een huis te bouwen in een ander land. De residentieel toerist zal daarom de directe vraag naar eten, meubels, keukens, transport en aanverwante activiteiten sterk doen toenemen. De komst van residentiele toeristen vergroot tevens de vraag naar medische dienstverlening. Recentelijk is er een filiaal van het gerenommeerde John Hopkins Ziekenhuis geopend. Naast de koop van huizen zorgt de toestroom van het aantal buitenlandse gepensioneerden voor een toenemende groei van hotels, restaurants, golfvelden, jachthavens, en andere recreatieve werken. De directe uitgaven zullen tussen 2005 en 2018 9,890.3 miljoen US dollar bedragen. Door het multipliereffect van 1.575 zullen deze uitgaven resulteren in een investering in de economie ter waarde van 15,576.7 miljoen dollar. Deze investeringen hebben een positief effect op alle sectoren van de economie, de belastinginkomsten zullen sterk stijgen, en de werkloosheidsgraad zal sterk dalen van 12.3 procent naar 3.8 procent volgens de studie van IntraCorp.

Tabel 3.5.1 Afgegeven visa voor gepensioneerden per jaar en per land 2003-2005

Land	2003	2004	2005	Totaal
Duitsland	13	15	8	36
Verenigd Koninkrijk	4	15	30	49
Colombia	10	37	28	75
Canada	13	24	57	94
Verenigde Staten	162	316	611	1089
Overig	33	61	87	181
Totaal	235	468	821	1524

Bron: Visa afdeling Migración Panama

3.6 Hotels en restaurants:

De toegevoegde waarde van de sector hotels en restaurants is in 2005 met 11.2 procent gegroeid. Met name de hotelsector is sterk gegroeid met 15.2 procent door de groei van het aantal toeristen en de opening van nieuwe hotels. De gemiddelde dagelijkse bezetting van hotelkamers is in dit jaar met 24.4 procent toegenomen. De restaurantsector is gegroeid met 8.8 procent. Dankzij de grote groei van het aantal hotels is er volgens de Kamer van Koophandel grote behoefte aan hotelmeubels, fitnessapparatuur en andere hotel- en restaurantbenodigdheden. Zie voor meer informatie ook tabel 3.6.1.

De laatste jaren zijn er 35 nieuwe hotels en resorts gebouwd, een aantal van de grote internationale ketens hebben nu een vestiging in Panama zoals het Marriott, Holiday Inn, Sheraton en het Inter-Continental. Maar daarnaast zijn er ook veel hotels gebouwd die niet tot een grote internationale keten behoren. Grote toeristenprojecten die recent ontwikkeld zijn of worden zijn: Naos Harbour Island (30 miljoen Balboa), Venetto Hotel & Casino (reeds gereed, waarde van 26 miljoen Balboa), Eco Parque de Rodman (10 miljoen Balboa), Hotel Playa Bonita (30 miljoen Bilboa) el Liquid Jungle Lab (20 miljoen Bilboa) Vistamar Resort (400 miljoen Bilboa) en Horoko-Tucan Country Club & Resort (200 miljoen Balboa)

Ondanks de recente bouw van veel nieuwe hotels is de sector nog steeds onderontwikkeld en biedt het goede perspectieven voor investeerders.

Tabel 3.6.1

Marktcijfers hotel- en restaurantbenodigdheden Panama in miljoenen dollars, 2002-2004

	2002	2003	2004 (schatting)
Totale Marktgrootte	24	29	36
Totale Import	24	29	36

3.7 Overige mogelijkheden binnen de toerismesector

Reisbureaus en toeristentransport

Het aantal reisbureaus is van 1997 tot 2005 gegroeid van 136 in 1997 tot 155 in 2005, het afgelopen jaar zijn er 11 reisbureaus bijgekomen. Aangezien de toerismesector alleen maar verder blijft groeien groeit de vraag naar reisorganisaties. Het aantal bedrijven dat actief is in toeristentransport (transport over land, zee, en lucht) is van 1997 tot 2004 gestegen van 8 naar 158. Het aantal cruiseschepen dat Panama aandoet is de afgelopen jaren enorm gegroeid. Er zijn twee nieuwe havens gebouwd aan de Atlantische oceaan kant van het kanaal en een haven aan de Pacifische Oceaan kant van het kanaal waardoor er meer grote cruiseschepen en grote jachten Panama kunnen bezoeken. Het aantal toeristen dat Panama binnen is gekomen via de havens is dan ook van 1999 tot 2004 met 434 procent gegroeid. Door de groei van het aantal cruiseschepen en jachten dat Panama aandoet is er behoefte aan verdere recreatieve ontwikkeling (winkelcentra, restaurants, winkels) van de havengebieden.

Ecotoerisme en bijzondere sporten

Door de groeiende komst van toeristen in Panama zijn er ook ontwikkelingen van diverse recreatieve activiteiten mogelijk:

Er zijn verschillende duik en snorkelmogelijkheden o.a. aan de Pacifische kust, op de Pearl eilanden, en in Bocas del Toro. Panama betekent in de lokale Indiaanse taal overvloed aan vis en wordt dan ook als één van de beste plekken ter wereld beschouwd om te sportvissen. De Piñas Baai heeft meer wereldrecords op het gebied van sportvissen dan elke andere plek in de wereld en ook de Pearl eilanden zijn een goede plek om te sportvissen. Andere mogelijkheden in de toerismesector liggen in ecotoerisme en in bijzondere sporten als: raften, kayaken, en surfen.

4. DE CONSTRUCTIESECTOR

4.1 Redenen om te investeren in de constructiesector

- Groei van 13.4 procent in vierde kwartaal van 2005
- Fiscale voordelen in de constructiesector
- Veel nieuwe bouwprojecten in Panama stad en rest van Panama

4.2 Inleiding

De constructiesector in Panama is sterk groeiend en dit biedt goede investeringsmogelijkheden voor het Nederlandse bedrijfsleven. De constructiesector in Panama staat bekend om zijn goede kwaliteit

en variëteit aan architectonische stijlen. Men vindt in Panama zowel veel moderne architectuur, als Spaans koloniale architectuur als traditionele Engelse en Franse architectuur.

Binnen de constructiesector kent de bouw van infrastructurele werken en residentiële projecten de grootste groei, daarnaast wordt er veel geïnvesteerd in de toerismesector (met name hotels) en in de havensector. De bouw aanvragen zijn in 2005 met 81.7 procent gestegen ten opzichte van 2004. In het vierde kwartaal van 2005 is de constructiesector met 13.4 procent gegroeid, deze groei is met name gedreven door de bouw van residentiële projecten (hoge gebouwen met meer dan 80 verdiepingen) in de gebieden van de Costa del Este en Punte Pacífica. In deze gebieden worden op het moment ook veel commerciële bouwprojecten ontwikkeld. (winkelcentra en dergelijke)

De vraag naar duurder woningen (dat wil zeggen boven de 100,000 Balboa) is in 2005 ten opzichte van 2004 met 35,61 procent toegenomen, terwijl de totale vraag naar woningen in deze periode met 10.31 procent is toegenomen. De makelaarssector is met 5.6 procent gegroeid dankzij het grote aanbod van residentiële projecten. De aanvraag voor hypotheek is in het jaar 2005 met 10.31 procent gegroeid ten opzichte van het jaar 2004. Deze groei is gestimuleerd door de lage hypotheekrente.

Panama stad heeft de hoogste gebouwen van Latijns Amerika. De meerderheid van de hoge gebouwen in Panama zijn residentiële projecten. De groei van het aantal hoge gebouwen in Panama is te danken aan de groei van het residentiële toerisme in Panama. Veel residentiële projecten zijn gericht op kopers uit de VS en Europa, hier zijn kopers bereid tot een miljoen Balboa per appartement te betalen. De appartementen die worden gebouwd voor buitenlandse kopers zijn veel duurder dan de appartementen die voor de nationale markt worden gebouwd. Desalniettemin kunnen de Panamese prijzen makkelijk concurreren met de prijzen van appartementen in de Verenigde Staten of Europa.

De meeste Amerikaanse of Europese kopers hebben specifieke eisen, lokale projectontwikkelaars moeten met deze wensen rekening houden om hun projecten te kunnen verkopen.

Onder de specifieke eisen die worden gesteld door buitenlandse kopers is een perfecte afwerking, open, complete keukens en air conditioning.

In de constructiesector is met name grote behoefte aan technologie voor het bouwen van hoge gebouwen, er is bijvoorbeeld een gebrek aan hijskranen, beveiligingsbenodigdheden, beton en andere bouwmaterialen die geschikt zijn voor de bouw van hoge gebouwen volgens de Kamer van Constructie in Panama. De meest geïmporteerde producten voor de constructiesector (gegevens tot september 2005) zijn staven en stangen voor het storten van beton, cement zonder gruis en ijzer of staalplaten. Daarnaast bestaat er een grote vraag naar gipsplaat, verlichting en vloer- en dakbedekking.

4.3 Oprichten bedrijf constructiesector

Bedrijven die in de constructiesector opereren moeten aan de volgende eisen voldoen:

1. De oprichting van een vennootschap (Panamese vennootschap of buitenlandse vennootschap)
2. Een industriële vergunning afgegeven door het ministerie van Handel en Industrie die het bedrijf toestaat bouwprojecten in Panama te realiseren
3. Certificaat van de Technische Raad van Ingenieurs en Architectuur die de bekwaamheid toekent aan een bedrijf om activiteiten op het gebied van bouwkunde en architectuur te ontwikkelen in het land.

4.4 Relevante wetgeving voor de constructiesector

Men is vrijgesteld van belasting over de koop van onroerend goed bij de eerste verkoop van nieuwe woningen, als de opbrengsten van de bouw binnen twee jaar weer in nieuwe bouwprojecten worden geïnvesteerd.

De wetgeving met betrekking tot de vrijstelling van onroerende zaakbelasting voor bouwprojecten gaat veranderen. Dit is geregeld in wet 34 uit 2005.

De werken waarvan de bouwvergunning al voor 1 september 2006 is afgegeven, zullen vrijgesteld worden voor 20 jaar van onroerende zaakbelasting als de werken voor 31 augustus 2007 ingeschreven staan in het Nationaal Register.

De werken waarvan de bouwvergunning vanaf 1 september 2006 worden afgegeven blijven vrijgesteld van de betaling van onroerende zaakbelasting volgens het volgende schema:

Tabel 4.4.1 Onroerende Zaakbelasting

Waarde woning	Vrijstelling van onroerende zaakbelasting in jaren
Projecten tot 100,00.00	15
Projecten tussen 100,000 en 250,000	10
Projecten boven de 250,000	5

4.5 Stedelijke gebieden van Panama

De stedelijke gebieden van Panama zijn aantrekkelijke gebieden voor de ontwikkeling van woningen en andere residentiele projecten. In Panama stad zijn er een aantrekkelijke gebieden voor de koop of bouw van huizen en appartementen. De nieuwe wijken Punta Pacifica, Punta Paitilla en Marbella zijn populaire wijken voor buitenlanders om huizen te kopen gezien de mooie uitzichten op de baai en oceaan. De al bestaande wijken San Francisco, El Cangrejo en la Cresta zijn populaire wijken aangezien het veilige woonwijken zijn en centraal gelegen zijn. Tussen het vliegveld en Panama stad worden twee nieuwe woonwijken ontwikkeld (Costa del Este en Costa Sur) met veel luxe huizen in Amerikaanse stijl. Twee andere aantrekkelijke gebieden voor investeringen zijn de zones rondom het kanaal (o.a. Clayton en Albrook) en de oude wijk Casco Viejo. Er is nog ongeveer 147.000 hectare land vlakbij het kanaal beschikbaar. Voor meer informatie over Casco Viejo wordt verwezen naar de volgende paragraaf.

Het aanbod van woningen in de stedelijke gebieden is in het derde kwartaal van 2005 met 18.21 procent gestegen ten opzichte van dezelfde periode in 2004. De investeringen in de bouwsector in de stedelijke gebieden zijn in het derde kwartaal van 2005 met 122.84 procent gestegen ten opzichte van dezelfde periode in 2004. 77 procent van de investeringen vinden plaats in residentiele projecten. De groei van de investeringen in de districten Panamá en Arraiján waren het hoogst met respectievelijk 143.3 procent en 127.9 procent. De verhoging van de investeringen hebben ook te maken met het vervallen van de termijn van het registeren van bouwvergunningen (per 31 augustus 2006) zodat men in aanmerking zou komen voor de vrijstelling van 20 jaar van het betalen van belasting over onroerend goed. (art 81, wet 6, 2 februari 2005)

4.6 Casco Antiguo

Casco Antiguo is het oude gedeelte van Panama stad. Nadat in de 16^e eeuw Panama stad was verwoest door piraten is de stad op een ander punt weer opgebouwd vanaf 1673. Casco Antiguo staat sinds 1997-1998 op de werelderfgoedlijst van de Verenigde Naties.

Deze wijk van Panama stad staat vol met kerken, pleintjes en woonhuizen. Momenteel wonen er zo'n 7000 mensen in Casco Antiguo. De woonhuizen hebben veelal 2 tot 4 verdiepingen met balkonnetjes aan de voorkant. Een gedeelte van de buurt is al gerestaureerd maar er moet nog een hoop werk worden verricht. Wet 9 van 1997 en wet 4 van 2002 omvatten bepalingen die het aantrekkelijk moeten maken om te investeren in Casco Antiguo en zo bij te dragen aan de renovatie van deze schitterende wijk.

De twee net genoemde wetten bevatten verschillende voordelen voor investeerders in Casco Antiguo, voor financiële instituties die goedkoop krediet verlenen aan investeerders en voor huurders van panden in Casco Antiguo.

Er zijn vijf financiële/fiscale voordelen voor investeerders in de wijk:

- De rente die moet worden betaald over het kapitaal dat in totaal is geïnvesteerd in de bouw, renovatie, restauratie, uitbreiding, onderhoud, verlichting of onderhoud van de parken, stadsmuren, groene zones, of één van de andere publieke gebouwen is aftrekbaar van de belasting.
- Vrijstelling van de belasting die men betaalt over de opbrengsten die men verkrijgt door huur, verkoop of overdracht van een deel of geheel aan onroerende zaak wat men heeft gebouwd, gerenoveerd of gerestaureerd voor een periode van 10 jaar.
- Vrijstelling van de onroerende zaakbelasting voor gebouwde, gerenoveerde of gerestaureerde gebouwen voor een periode van 30 jaar.
- De eigenaar van een gebouw dat hij zelf heeft gebouwd of verbouwd is vrijgesteld van het betalen van belasting over de opbrengsten die zijn commerciële, professionele of industriële activiteiten die hij in het gebouw zelf onderneemt opleveren, voor een periode van 5 jaar, wanneer deze activiteiten het doel hebben Casco Antiguo te verbeteren en effect hebben op de wijk. Deze bepaling is in ieder geval geldig tot 2007.
- Vrijstelling van exportbelasting over benodigdheden en materialen gebruikt voor de bouw, reconstructie of restauratie van gebouwen als deze benodigdheden niet in de gewenste hoeveelheid en kwaliteit voorradig zijn in Panama zelf.

De handelsafdeling van de ambassade beschikt over informatie met projecten die momenteel worden ontwikkeld in Casco Antiguo en waarvoor nog investeerders worden gezocht.

4.7 Investeringsmogelijkheden in landelijke gebieden van Panama

Ook buiten Panama stad zijn er goede investeringsmogelijkheden in onroerende zaak.

Het pittoreske plaatsje Boquete is de meest populaire bestemming in Chiriqui. Het staat bekend om zijn koele bergklimaat en is populair bij gepensioneerden. Boquete kent de laatste jaren een grote groei van het aantal residentiële woningen en de groei neemt alleen maar toe. Zo werden in 2004 in totaal 146 projecten ontwikkeld, waarvan 122 residentieel, 22 commercieel en 1 industrieel. In het eerste semester van 2005 werden er al in totaal 115 projecten ontwikkeld, waarvan 104 residentieel en 11 commercieel. Een andere interessante gebied voor investeringen is Volcan in Chiriqui en El Valle/Sora in de provincie Cocolé. (vlakbij de Pacifische kust en Panama stad)

De eilanden van Bocas Del Toro zijn verder een interessant gebied voor de bouw van residentiële en toeristische projecten. Door de grote groei van het aantal bouwprojecten zijn de landprijzen wel flink gestegen, maar de eilanden blijven één van de beste plekken in de Caribbean om te investeren in de bouwsector. Andere kust of eilandengebieden die interessant zijn voor investeringen in onroerende zaak zijn: de Pearl eilanden, de golf van Chiriqui, de Pacifische kust dichtbij Panama stad, Coiba eiland en het eiland Isla Grande.

5. REGELGEVING OMTRENT HET KOPEN VAN ONROERENDE ZAAK IN PANAMA

5.1 De koop van geregistreerd eigendom

Er zijn in het algemeen twee methoden waarop men onroerende zaak kan kopen:

- De koop van geregistreerd privaat eigendom
- Het verkrijgen van een recht op publiek bezit of eigendom van de staat

In het algemeen zijn er geen restricties op het recht op bezit voor buitenlanders of buitenlandse bedrijven, behalve dan dat buitenlanders en buitenlandse bedrijven geen land kunnen kopen binnen 10 kilometer ligt van een grens. Dit geldt zowel voor het kopen van geregistreerd eigendom als de verkrijging van het recht op bezit.

1. In het geval dat men geregistreerd privaat eigendom koopt, koopt men een titel. Een titel geeft iemand het recht om land te bezitten, te gebruiken en te beschermen. Panama beschikt over één van de best ontwikkelde openbare registers van de regio. Het kantoor van het openbare register heeft een goed overzicht van alle geregistreerde eigendommen. De volgende stappen moeten worden ondernomen in het geval van de koop van een geregistreerd eigendom.

- a) Sluit een belofte tot aankoop van het onroerende zaak af zodat men genoeg tijd heeft om onderzoek naar de onroerende zaak te doen en daarnaast financiële regelingen te treffen. Deze intentie tot aankoop zal worden geregistreerd bij het Nationale Register.
- b) Doe een grondig onderzoek naar de gewenste onroerende zaak inclusief onderzoek naar de registratie, kadasterplattegrond, verificatie of er geen openstaande belasting- of gas/water/licht rekeningen meer op naam van de onroerende zaak geregistreerd staan en verificatie of er andere bepalingen of uitzonderingen voor het onroerende zaak bestaan.
- c) Stel een verkoopcontract op. Stel daarbij ook een clause van vrijwaring voor het geval dat de onroerende zaak onzichtbare gebreken heeft.
- d) Men is officieel eigenaar als de koopakte officieel geregistreerd staat. De betaling vindt plaats wanneer men officieel eigenaar is van de onroerende zaak, tenzij de betaling plaats vind via een derde partij. (bank of advocaat)

5.2 Het verkrijgen van een recht op publiek bezit of eigendom van de staat

Niet al het land in Panama is in private handen, er is ook veel land zoals kustgebieden, eilanden en land in de speciale toerismezones die in handen zijn van de overheid, men kan voor deze gebieden alleen een recht op bezit voor een bepaalde periode verkrijgen. Personen die geïnteresseerd te investeren in gebieden die in handen zijn van de gemeente of overheid moeten de volgende stappen ondernemen

1. Intentie tot koop van onroerende zaak opstellen.
2. Onderzoek naar de onroerende zaak.
3. Het opstellen van een koopcontract.
4. Transfer van het certificaat van het recht op eigendom

Het recht op bezit wordt officieel overgedragen op de koper als de koopcontract door beide partijen is ondertekend. Als het stuk grond in handen is van een bedrijf, en de verkoper is bereid de aandelen van het bedrijf te verkopen, wordt er geen certificaat overgedragen, maar alleen de aandelen van het bedrijf verkocht. In dit geval moet men goed onderzoek of het bedrijf geen andere activiteiten heeft ontwikkeld behalve de activiteiten op het stuk grond.

5.3 De eilandwet

Er zijn in het verleden problemen geweest met het verkrijgen van een recht op publiek bezit of eigendom van de staat. Er was behoefte aan duidelijker regelgeving omtrent het verkrijgen van een recht op publiek bezit of eigendom van de staat, deze regelgeving is er gekomen door middel van wet 2 van 2006.

Wet 2 van 7 januari 2006 reguleert concessies voor de ontwikkeling van toerisme en de verkoop van eilanden met als doel de toeristische ontwikkeling in Panama te stimuleren. Deze wet staat beter bekend als “de eilandwet”.

Wet nummer 2 uit 2006 regelt dat investeerders of de mogelijkheid hebben een lange termijn concessie te verkrijgen of de mogelijkheid krijgen een eigendom te verkrijgen en te laten registreren. Een concessie is een pachtovereenkomst tussen het Ministerie van Economie en Financiën door middel van het Kantoor van Kadasters en individuen en bedrijven voor een bepaalde periode. Ook al is de wetgeving pas recent ontwikkeld, er is bij projectontwikkelaars veel belangstelling voor het ontwikkelen van toerisme projecten op één van de eilanden. Op de dag dat de wetgeving werd ondertekend werden er zeven nieuwe projecten ter waarde van 732 miljoen dollar aangekondigd en er zijn nu vele nieuwe projecten in de pijpleiding.

In wet nummer 2 worden de volgende bepalingen met betrekking tot concessies geregeld:

- Langere termijn concessies zijn nu mogelijk (40 of 60 jaar met een mogelijke verlenging van 30 jaar)
- Een snellere procedure voor het verkrijgen van land bestemd voor toerisme projecten door middel van een concessie
- Alle bouwwerken op het verkregen stuk grond kunnen worden geregistreerd en opgenomen worden in het Openbaar Register

Wet nummer 2 voorziet in de oprichting van een instantie (Ventanilla Unica) binnen het Kantoor van Kadasters die zich bezighoudt met alle aanvragen voor concessies. Deze instantie is er opgericht zo snel mogelijk alle aanvragen te verwerken en een uitspraak te doen over of de aanvraag wordt goedgekeurd of niet.

Daarnaast is in wet nummer 2 van 2006 geregeld dat buitenlanders of buitenlandse bedrijven nu ook direct een eiland kunnen kopen:

- Eiland territorium kan worden verkocht voor toerisme doeleinden als een beëdigde verklaring is afgelegd omtrent het doel van de investeringen en het aantal banen dat wordt gecreëerd.
- Buitenlanders of buitenlandse bedrijven kunnen niet meer dan 50 procent van een eiland verkrijgen. De verkoop van een eiland zal plaats vinden via een procedure van openbaar opbod. Eilanden waar al projecten zijn ontwikkeld door middel van het verkrijgen het recht op bezit in dit gebied kunnen zonder deze procedure gekocht worden.
- Buitenlanders of buitenlandse bedrijven die wettelijk een aanspraak kunnen doen op een eiland kunnen een concessie verkrijgen en deze doorverkopen aan derden.

Daarnaast wordt in wet nummer 2 van 2006 geregeld dat residentiële projecten binnen toerisme zones de (fiscale) voordelen van de toerismewetgeving wet nummer 8 uit 1994 zullen verkrijgen.

Zowel voor het verkrijgen van een concessie als voor het kopen van een stuk land bestaan een aantal voorwaarden waaronder het indienen van een uitgebreide omschrijving van het geplande project, een projectbudget, een ontwikkelingsproject en het laten doen van een milieustudie. In wet 2 van 2006 worden verder een aantal restricties en speciale situaties behandeld.

De wet is niet van toepassing op de volgende gebieden:

Gebieden die binnen 10 kilometer van een grens liggen, gebieden die historisch of nationaal erfgoed zijn, gebieden die bestemd zijn voor het behoud van de natuur of voor wetenschappelijke doeleinden en gebieden die deel zijn van het Indiaanse territorium.

Ook al bestaat er wetgeving om buitenlandse investeringen te beschermen, het wordt aangeraden om additionele stappen te ondernemen om een investering te beschermen. Een verzekering voor eigendomsrecht wordt aangeraden voor alle transacties, en kan worden afgesloten via internationale verzekeraars voor eigendomsrechten die aanwezig zijn in Panama. Daarnaast wordt het aangeraden bij de koop van onroerende zaak een advocaat met verstand van Panamees recht in te schakelen.

6. FINANCIERINGSMOGELIJKHEDEN VOOR DE KOOP VAN ONROERENDE ZAAK

De Panamese financiële sector is, zeker in vergelijking met de rest van de regio, modern en innovatief. De sector vormt één van de belangrijkste pijlers van de Panamese economie en trekt nog steeds nieuwe investeerders aan. In totaal telt de sector 72 banken met een totaal budget van US\$ 35.6 miljard (juni 2005). In 1996 heeft de Panamese overheid een financieel orgaan in het leven geroepen speciaal voor het toezicht op banken met het oog op witwaspraktijken. Bovendien valt de banksector sinds juni 1998 onder nieuwe, meer strikte, wetgeving op dit gebied.

Hieronder volgen een aantal algemene voorwaarden voor het verkrijgen van een hypotheek in Panama, dit kan echter per bank wel wat verschillen.

De financiering ligt tussen de 60 en 70% van de aankoopwaarde of geschatte marktwaarde, afhankelijk van het laagste bedrag. De rentekoers ligt tussen de 5.5% en 6.5%. De maximale periode van afschrijving zal 20 jaar zijn, verdeeld over 5 jaren, verlengbaar door de bank tot drie additionele termijnen van vijf jaar. De maximale periode van afschrijving zal samenhangen met de leeftijd van de aanvrager en netto waarde van het huis. Banken vragen de lener over het algemeen een levensverzekering af te sluiten voor de som van het geleende bedrag, en een brandverzekering met aanvulling voor verzekering tegen rampen, beide bekrachtigd door de bank. De bank vraagt over het algemeen 1 procent commissie over de lening.

Andere condities voor het verkrijgen van een hypotheek:

1. Er moet een schatting van het eigendom worden uitgevoerd.
2. De lener moet een spaarrekening openen waarvan de hypotheeklasten worden afgeschreven.

Gewenste documentatie voor aanvragen hypotheek:

1. Bewijs van het hebben van werk en kopie van twee loonbriefjes (of het ontvangen van pensioen)
2. Twee identiteitsbewijzen (paspoort en andere vorm van identificatie)

3. De laatste 2 of 3 belastingaanslagen
4. Bewijs van inkomsten (kopie van status van bankrekeningen, bezit van onroerend goed, obligaties of aandelen)
5. Koopakte van huis
6. Krediet referenties

Bron: Business Panama Group

7. HET PENSIONADOPROGRAMMA VAN PANAMA

7.1 Fiscale voordelen van het pensionado-programma

Panama heeft sinds enkele jaren een zeer voordelig Pensionado-programma waarmee men tracht de komst van met name gepensioneerde Amerikanen en Europeanen te stimuleren.

Er zijn een aantal wetten van belang: wet nummer 6 uit 1987, nummer 15 uit 1992, nummer 18 uit 1989 en nummer 37, uit 2001. Deze wetgeving voorziet in een aantal voordelen voor gepensioneerden die een maandelijks inkomen van minimaal 500 dollar er maand ontvangen, maar ook personen die een vast inkomen per maand ontvangen, maar nog niet gepensionerd zijn kunnen in aanmerking komen voor deze voordelen. De voordelen zijn als volgt:

- Vrijstelling van importbelasting over auto's, zodat men elke 2 jaar een auto kan importeren
- Vrijstelling van importbelasting voor huishoudens tot 10,000 USD
- Vrijstelling van importbelasting voor huishoudgoederen
- 25 procent korting op gas/water/licht rekeningen
- 25 procent korting op vliegtickets en 30 procent korting op andere transportmiddelen
- 15 procent korting op het afsluiten van leningen
- 1 procent korting op hypotheek op huizen voor residentieel gebruik
- 20 korting op doktersrekeningen
- 15 korting op medische diensten als men geen verzekering heeft
- 15 procent korting op tand en oogonderzoeken
- 10 procent korting op medicijnen
- 20 procent korting op rekeningen van professionele en technische diensten
- 50 procent korting op toegangkaartjes voor het theater, culturele- en sportevenementen.
- 50 procent korting op hotels van maandag tot en met donderdag, en 30 procent korting in het weekend.

7.2 Het aanvragen van een visa

Er bestaan verschillende visa die gebruikt kunnen worden voor een investering in Panama.

In tabel 7.2.1 kan men een overzicht vinden van de verschillende visa en residentie opties.

Tabel 7.2.1 Visa en Residentie opties

VISA PROGRAMMA	VEREISTEN	VOORDELEN
Economisch Zelfstandig	<ul style="list-style-type: none"> • Krediet deposito US\$ 200.000 voor 2 jaar • Koop van US\$200.000 dollar aan onroerend goed • Koop van US\$80.000 dollar onroerend goed en US\$120.000 Krediet Deposito	Permanente residentie, plus het recht een aanvraag te doen voor de Panamese nationaliteit en paspoort na 5 jaar
Gepensioneerd	Pensioen van US\$ 500 dollar per maand	Permanente residentie en vrijstelling van importbelasting op huishouden en auto's

Small Business Investeerder	<ul style="list-style-type: none"> • Investering van 100.000 dollar in een bedrijf • In dienst hebben van drie Panamese werknemers	Permanente residentie, plus het recht een aanvraag te doen voor de Panamese nationaliteit en paspoort na 5 jaar
-----------------------------	---	---

Bron: Business Panama Group

In de bijlagen II en III staan de benodigde documenten en voorwaarden voor het aanvragen van een visum voor gepensioneerden en een visum voor investeerders.

BIJLAGE I

Informatiebronnen:

Handelswijzer Panama	www.nethemb.or.cr
IPAT:	www.ipat.gob.pa
Capac:	www.capac.org
Cámara de Comercio e Industria	www.panacamara.com
Oficina de Casco Antiguo	
Departamento de visa, Migración de Panama	
Business panama Group	www.businesspanama.com
Banistmo	www.banistmo.com
Panamcham	www.panamcham.com
Panama Planner	
Ministerio de Comercio e Industrias	www.mici.gob.pa
Ampyme	www.ampyme.gob.pa
Escobar, Della Togna & Patterson advocaten	
International Living	

BIJLAGE II

Benodigheden voor het aanvragen van een visum voor gepensioneerden:

1. Fotokopie van het complete geldige paspoort van de aanvrager (en zo nodig van economisch afhankelijken) inclusief alle pagina's, notarieel bekrachtigd en rechtsgeldig verklaard door het dichtstbijzijnde Panamese consulaat.
2. Origineel geboortecertificaat van alle economisch afhankelijken, notarieel bekrachtigd en rechtsgeldig verklaard door het dichtstbijzijnde Panamese consulaat.
3. Origineel huwelijkscertificaat (indien van toepassing) notarieel bekrachtigd en rechtsgeldig verklaard door het dichtstbijzijnde Panamese consulaat.
4. Verklaring omtrent gedrag (op te vragen via www.justitie.nl), notarieel bekrachtigd en rechtsgeldig verklaard door het dichtstbijzijnde Panamese consulaat.
5. Tien pasfoto's van elke aanvrager (en van economisch afhankelijken indien van toepassing)
6. Certificaat van goede gezondheidszorg, opgesteld door een geregistreerd Panamees ziekenhuis of kliniek, en getekend door een geregistreerde arts waarin wordt vastgesteld dat de aanvrager (en de economisch afhankelijken indien van toepassing) in goede lichamelijke en geestelijke gezondheid verkeren.
7. HIV test resultaten van de aanvrager (en van economisch afhankelijken indien van toepassing) uitgevoerd door een geregistreerd Panamees laboratorium, waarin wordt aangegeven dat de uitslag van de test negatief is.
8. Documentatie waarin kan worden aangetoond dat de aanvragers een pensioenuitkering van ten minste 500.00 USD per maand ontvangen. Dit certificaat moet notarieel bekrachtigd en rechtsgeldig verklaard zijn door het dichtstbijzijnde Panamese consulaat.
Als het document afkomstig is van een bedrijf moeten tevens de volgende documenten worden overhandigd:
  - A Kopie van bewijs (bewijzen) van betaling van pensioenuitkering (kopie van checks). notarieel bekrachtigd en rechtsgeldig verklaard door het dichtstbijzijnde Panamese consulaat.
  - B Certificaat van een overheidsinstantie dat verklaart dat het bedrijf waarvan het document afkomstig is een gerespecteerd bedrijf is en officieel ingeschreven staat. Dit certificaat moet notarieel bekrachtigd en rechtsgeldig verklaard zijn door het dichtstbijzijnde Panamese consulaat.
9. In het geval uw pensioenuitkering afkomstig is van een publieke instantie zoals de Sociale Verzekering is een document van deze instantie vereist waarin uw maandelijkse inkomen wordt weergegeven. Dit certificaat moet notarieel bekrachtigd en rechtsgeldig verklaard zijn door het dichtstbijzijnde Panamese consulaat.

Bron: Migración

BIJLAGE III

Benodigheden voor het aanvragen van een visum en Residentie voor investeerders in Panama

1. Schriftelijk gecertificeerd bewijs van de betaling van 500.00 UD dollar aan het Ministerie van Bestuur en Justitie van elke persoon van 12 jaar en ouder
2. Beëdigde verklaring, ondertekend door elke aanvrager
3. Verklaring omtrent gedrag opgesteld door de politie in het land waar de aanvrager en zijn vrouw de laatste twee jaar hebben gewoond. Dit hoeft niet voor personen onder de 18.
4. Vier pasfoto's
5. Certificaat van goede gezondheidszorg, opgesteld door een geregistreerd Panamees ziekenhuis of kliniek, en getekend door een geregistreerde arts waarin wordt vastgesteld dat de aanvrager (en de economisch afhankelijkten indien van toepassing) in goede lichamelijke en geestelijke gezondheid verkeren.
6. HIV test resultaten van de aanvrager (en van economisch afhankelijkten indien van toepassing) uitgevoerd door een geregistreerd Panamees laboratorium, waarin wordt aangegeven dat de uitslag van de test negatief is.
7. Schriftelijk gecertificeerd bewijs van de betaling van 100.00 UD dollar aan de "Tesoro Nacional" voor elk familielid ongeacht leeftijd.
8. Een ondertekend document van een geregistreerde advocaat geadresseerd aan het Ministerie van Bestuur en Justitie
9. Document opgesteld door de accountant van het bedrijf dat getuigt dat de investering minstens 150,000.00 dollar is plus US\$ 4,000 voor elke economische afhankelijke.
10. Document bij de secretaresse of fiscus van het bedrijf die de investering bevestigt.
11. geldige paspoorten
Certificaat van het Publieke Register dat de volgende elementen bevestigt:
  - Doelstellingen van het bedrijf
  - Kapitaal
  - De aanstelling van de investeerder als hoofd van het bedrijf
12. Kopie van de loonlijst waaruit blijkt dat het bedrijf opereert
13. Verklaring van een notaris die de investering bevestigt
14. De loonlijst van het bedrijf (minimaal 3 Panamese werknemers)
15. Certificaat van de Sociale dienst dat bevestigt het bedrijf een gerespecteerd bedrijf is
16. De eerste belasting verklaring

Als de aanvrager is getrouwd moeten tevens de volgende documenten overlegd worden:

1. Huwelijkscertificaat
2. Geboortecertificaat van elk kind
3. Aansprakelijkheidsdocument

Alle documenten die buiten Panama zijn opgesteld moeten notarieel bekrachtigd en rechtsgeldig verklaard zijn door een Panamese consulaat. Als de aanvrager en zijn eventuele familie 30 dagen in het land zijn moeten zij zich laten registreren bij het Immigratie Kantoor in Panama.

Bron: Migración

BIJLAGE IV

Speciale Toerismezones in Panama

Zone	Strategie	Benodigdheden
Zone 1 La Amistad Provincie van Chiriqui en Bocas del Toro 61 toeristische attracties Boquete, Cerro Punta, Volcan, Serenio River	Ecotoerisme	Investerings in hotels voor stimulering van ecotoerisme Ontwikkeling fundamentele infrastructuur
Zone 2 Bastimentos Provincie van Bocas del Toro 78 toeristische attracties	Ecotoerisme, Cultureel toerisme, stranden	Investerings in toeristische accommodaties door private investerings
Zone 3 Arco Seco Provincies van Herrera en Los Santos Tradities en Social Culturele evenementen	Toerisme gericht op recreatie, met aandacht voor het nationaal erfgoed en tradities	Investerings in toeristische accommodaties
Zone 4 Farallón 80 km Pacifische kust, provincies van Panama en Cocle 24 natuurlijke attracties (17 stranden)	Strand toerisme	Investerings in drie hotels (type resort), 250 eenvoudige kamers, recreatieve parken, winkelcentrum, golfterrein (18 hole) en clubhuis, sportclubs, zone voor institutioneel gebruik (o.a. politie)
Zone 5 Area Metropolitana Panama stad 72 natuurlijke attracties 54 Culturele attracties	De al bestaande toeristische attracties incorporeren in het nationaal erfgoed, inclusief de Interoceaan regio en het Panama kanaal	Zakenhotels, Recreatie en Ecotoerisme. Ontwikkeling van meer fundamentele infrastructuur
Zone 6 Portobelo Provincie Colón Stranden, duiken, Nationaal Park en Historische monumenten 82 toeristische attracties	De regio in een van de belangrijkste toeristische centra van de Cariben te transformeren Het cultuurhistorisch component integreren in de verdere ontwikkeling van de toeristenindustrie	Het herkrijgen van de cultuur- historische component binnen de toerismeontwikkeling Het ontwikkelen van toeristische accommodatie in nabijgelegen gebieden
Zone 7 San Blas Meer dan 300 eilanden Caribbean van de Kuna- indianen 200 toeristische attracties	De toerismesector ontwikkelen tot een niveau van kwaliteit en internationaal competitief	Technisch advies verlenen aan Kunas zodat zij zelf de toerismesector kunnen ontwikkelen Fiscale steun verlenen Financiering door speciaal

Zone 8 Las Perlas

Meer dan 30 eilanden en 83
stranden

136 natuurlijke attracties

Zone 9 Darien

Darien nationaal park:
UNESCO Biosfeer reservaat

Bron: IPAT

De private investeringen in de
eilanden, toeristische attracties
en diensten stimuleren

Ecotoerisme centra ontwikkelen
in Pirre en Valle de Cana

krediet systeem

De capaciteit van
accommodaties verhogen en de
toeristische dienstverlening
verbeteren